

Centres d'interpretació

Algunes rehabilitacions han convertit edificis de valor o espais singulars en centres d'interpretació, com el rehabilitat Molí de la Vella de la Sénia.

Bones pràctiques

El Mas de Burot d'Horta de Sant Joan, la rehabilitació del qual ha sigut premiada amb prestigiosos reconeixements, és un exemple de recuperació del patrimoni.

La Masada d'en Gassol, pràcticament abandonada.

FOTO: M. PALLÀS

Can Pons, a l'Ametlla de Mar, oblidada i desconeguda.

FOTO: J. MULET

Estacions de tren

D'estacions oblidades i sense ús el territori n'està esquitxat. Tot i que algunes que sí estan en funcionament es troben en un estat que també podrien formar part d'aquesta pinacoteca. A la Via Verda, la d'Aldover o Benifalset són estacions recuperades amb èxit, convertides en establiments de restauració i repòs per als usuaris. D'altres, però, es troben en evident estat de degradació, com la d'Horta de Sant Joan (també a la Via Verda) o la de Mianes, a Tortosa. En el cas de Santa Bàrbara, l'Ajuntament va adquirir fa un any l'antiga estació i ha portat a terme una actuació de neteja general, com treure runa o vidres. «Però encara no hem decidit quin serà el seu ús, de forma que no hem abordat encara la seua rehabilitació», explica l'alcalde, Antonio Ollés.

Els magatzems de l'estació de Tortosa també podrien ser un exemple de patrimoni industrial o ferroviari, però actualment està previst el seu enderroc.

Masos

Els masos abandonats són incabables. A Bitem es troba la colònia

Gassol, amb la seua masada i un conjunt de cases habitades. La masada (segle XIX), però, és imponent i es troba buida i en estat d'abandonament. Només un veí se n'ocupa del seu mínim manteniment, malgrat que és propietat de la Generalitat de Catalunya. Envoltada de frondosa vegetació i d'estil colonial desprèn un aire de misteri i romanticisme totalment apassionant.

Un altre exemple a Bitem d'edifici d'alt valor patrimonial abandonat durant molts anys és el Mas del Bisbe. Però fa un any i mig va ser adquirit per part de l'Ajuntament de Tortosa al Bisbat, i el consistori ha començat a actuar per rehabilitar-lo i consolidar-lo, amb l'objectiu que siga un espai per als veïns de Bitem. Antigament, el mas (segle XI) havia servit com a residència d'estiu dels bisbes de la diòcesi.

L'historiador Roc Salvadó destaca, a Roquetes, la Vall del Marquès i la Torre d'en Gil, així com la casa de les senyoretes de Traval. La Vall del Marquès, prop de la carretera dels Ports i de la Via Verda, està inclosa en l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya i era la casa residen-

cial de descans del marquès Diego de León. Actualment es troba tapiada per evitar ocupacions i en mal estat. Circulen llegendes de fantasmes al respecte.

Una de les masies abandonades més desconegudes és Can Pons a l'Ametlla de Mar. És de grans dimensions i ha estat poc estudiada. Era propietat de dos germans de la família Mangrané, també propietaris de la zona de Les Tres Cales, actualment una de les urbanitzacions més grans de tot Catalunya. La masia es troba a la zona de l'interior, passant vora l'antiga Via Augusta. Com explica l'historiador i president de l'Associació Amics dels Castells, Jordi Mulet, fins meitat del segle XX, molta gent arribava de pobles propers per treballar-hi les olives i era una zona de gran influència en ser de pas.

Balnearis

El Balneari de Cardó va ser un dels balnearis més celebrats i cotitzats a finals del segle XIX i inicis del XX. La vall de Cardó, famosa per les propietats saludables de les aigües i l'estació balnearia del mateix nom, tancada el 1966, ha preservat intacte el magnetisme

paisatgístic, patrimonial i espiritual que van projectar-la anys enrere. L'antic convent i balneari, un imponent edifici que s'alça a la vora d'un penya-segat, està envoltat per una aura de misteri i romanticisme, però el pas del temps i la manca de manteniment hi està passant factura. El balneari està ubicat al terme de Benifalset, però s'hi accedeix per Rasquera i també té molta proximitat amb Tivenys. Actualment el balneari i les 500 hectàrees del seu entorn són propietat del Grup Pascual, que va adquirir Manantiales Cardó S.A., que havia instal·lat una planta embotelladora d'aigua a finals del segle XX. Des de fa tres anys, ajuntaments i particulars intenten tirar endavant un projecte per rehabilitar-lo i impulsar-lo. Al voltant del balneari, a més, es troben un conjunt d'ermites també abandonades.

Si parlem de balnearis també convé esmentar el Balneari d'en Porcar de Tortosa, de final del segle XIX, declarat bé cultural d'interès local i abandonat durant els anys 80 del passat segle. Durant anys va servir de magatzem municipal. L'Ajuntament de Tortosa va restaurar el Manantial de l'Es-

perança el 2015 i actualment treballa en edificar prop d'aquest espai la Casa de les Tres Cultures.

Torres

Com recorda l'historiador i director de l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre, Albert Curto, sense dubte, quant a torres abandonades, una de les més il·lustratives és la del poblat de Füllola, de propietat desconeguda, al terme de Tortosa. La torre, cilíndrica i d'uns 16 metres d'alçada, sembla ser que dataria del segle XIII. Actualment és l'element més visible, però està en molt mal estat, com la resta del poblat.

També a Tortosa, a Jesús, es troba la Torre d'en Corder del segle XIII, declarada bé cultural d'interès nacional i en estat decadent. A l'altra cara de la moneda trobem el conjunt arquitectònic de la Torre del Prior (segle XII), rehabilitat i convertit en una llúida casa rural.

Els pous de la neu, sínies, molins i cabanes de pedra seca són altres elements patrimonials i identitaris sovint abandonats i en mal estat de conservació a les Terres de l'Ebre.

El balneari de Cardó, una joia patrimonial.

FOTO: JOAN REVILLAS

Interior del balneari, totalment afectat.

FOTO: JOAN REVILLAS